

IDEOLOGICZNE WYMIARY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.
SEMANTYKA CMENRARZY RODOWYCH PRUS WSCHODNICH W ŚWIETLE ŹRÓDEŁ LITERACKICH
I NIELITERACKICH OD XIX DO POŁOWY XX WIEKU

Projekt wpisuje się we współczesne badania nad krajobrazem kulturowym oraz studia nad historycznymi znaczeniami elementów współczesnego dziedzictwa materialnego. Kluczową dla tego badania jest kategoria czytania krajobrazu, która rozumiana jest jako proces odkrywania w przestrzeni tropów różnorodnych historycznych światów wyobrażonych. Tak rozumiany krajobraz kulturowy jest zatem przestrzenią, w której podstawową rolę odgrywają trzy składniki: krajobraz przyrodniczy, dziedzictwo materialne oraz sieć historycznych, kulturowo definiowanych znaczeń. Przestrzeń ta stanowi jednocześnie palimpsest minionych oddziaływań, które w procesie badania zostaną odszyfrowane, a ich znaczenia zdefiniowane i opisane.

Polem badawczym projektu jest obszar północno-wschodniej Polski, czyli historyczne terytorium dawnych Prus Wschodnich, zaś centralnym obiektem badań - cmentarze rodowe aranżowane na tym obszarze od początku XIX wieku po kres trwania tej historycznej prowincji w 1945 roku. Wybór pola badawczego nie jest przypadkowy - współczesny krajobraz kulturowy północno-wschodniej Polski charakteryzuje się niezwykle kulturową różnorodnością oraz historyczną wielowarstwowością. Zrozumienie specyfiki i wymowy historycznej tej, po dzień dzisiejszy nie do końca odszyfrowanej i zdefiniowanej, wielokulturowej spuścizny materialnej ziem Polski północno-wschodniej ma bardzo ważne znaczenie dla współczesnej kultury polskiej, gdyż pozwala zrozumieć złożoność, zarówno materialnej, jak i wyobrażonej (niematerialnej) spuścizny kulturowej, w której funkcjonuje społeczeństwo polskie.

Wybór obiektu badań jest zupełnym novum. Sposób aranżacji cmentarzy rodowych był odzwierciedleniem przynależności do elitarnej warstwy o określonych aspiracjach społecznych, hołdującej własnym zbiorowym mitom pochodzenia i władzy. Odczytanie i zadokumentowanie zanikających w szybkim tempie pozostałości cmentarzy rodowych oraz analiza towarzyszących im kontekstów historycznych i kulturowych opisanych w tekstach literackich pochodzących z badanego okresu, pozwolić powinna na pełne rozpoznanie i zrozumienie krajobrazu kulturowego badanej epoki, a tym samym zróżnicowanej symboliki jej materialnych pozostałości zależnej od dynamiki zachodzących zmian kulturowych, panujących mód i ideologii, a tym samym poglądów na świat.

Novum planowanego badania zasadza się nie tylko w wyborze obiektu badań (cmentarze rodowe w tej części Polski nie poddane zostały jeszcze analizie) ale również w holistycznej interdyscyplinarnej metodzie badawczej opartej na kategorii antropologicznie rozumianej kultury. Na tak rozumianą kulturę składa się rzeczywistość myślowa odzwierciedlona w tekstach literackich epoki oraz rzeczywistość materialna, w tym konkretnym przypadku w formie pozostałości cmentarzy rodowych.

Dotychczas prowadzone studia nad krajobrazem kulturowym traktowały rozłącznie rzeczywistość myślową oraz rzeczywistość materialną. Projekt realizuje ideał interdyscyplinarnych badań kontekstowych ukazując badane zjawisko w jego realiach materialnych i ideologicznych. Abstrahując od kwestii podejmowanego tematu i wyników przeprowadzonej analizy, projekt wprowadza nowatorski model i perspektywę badawczą w stosunku do dotychczasowego nurtu prowadzonych badań humanistycznych.